

Stavebnictví - příčiny pracovních úrazů

 31.07.2009

building industries - Analysis causes of work injuries

Jakub Marek¹, Petr Skřehot²

¹Výzkumný ústav bezpečnosti práce, v.v.i., marek@vubp-praha.cz

²Výzkumný ústav bezpečnosti práce, v.v.i., skrehot@vubp-praha.cz

koordinátor BOZP

lidský činitel

pracovní úrazovost

pracovní úrazy

příčiny

Abstrakt

Stavebnictví je jedním z neustále rozvíjejících se ekonomických odvětví a již od pradávna patří k základním pilířům společenského rozvoje. S touto činností jsou však spojeny četné pracovní úrazy nebo i úmrtí, díky čemuž stavebnictví ve statistice pracovní úrazovosti nepříznivě vyčnívá nad ostatními ekonomickými odvětvími. Snahou snížit úrazovost bylo i zavedení funkce koordinátora BOZP na staveništích. Doposud však nejsou známy jednoznačné závěry, zda tato skutečnost vedla ke zlepšení. Proto se VÚBP, v.v.i., pokusil v rámci řešení výzkumného záměru získat předběžné ohlasy ze stavebních firem, které práce koordinátorů využívají. Tento příspěvek prezentuje předběžné výsledky tohoto šetření a analýzou příčin úrazů ve stavebnictví se pokouší zodpovědět na základní otázku, proč k nim vlastně dochází.

Klíčová slova: pracovní úrazovost, příčiny úrazů, lidský činitel, koordinátor BOZP

Abstract

The construction sector is a steady developing economic branch and has laid the foundation of societal development. Frequent injuries or fatal accidents at work that are associated with construction adversely protrude from other economic branches. An effort to lower the accident rate was associated with the appointment a health & safety coordinator on construction sites. Not a definite conclusion on whether this had led to an improvement has been reached so far. Under the research scheme which is underway the Occupational Safety Research Institute has therefore attempted to gain tentative reactions from the building companies that use coordinator work under the research scheme. The paper sums up preliminary results of the survey and by an analysis of accident causes in the construction sector and attempts to answer the pivotal question, why this is actually happening.

Key words: work injury rate, causes of accident, human factor, health and safety coordinator

Tento článek prezentuje výsledky projektu „Pracovní pohoda a spolehlivost člověka v pracovním systému“ řešeného v rámci Výzkumného záměru VÚBP, v.v.i., č. MPS0002595001.

Úvod

Stavebnictví je jedním z neustále rozvíjejících se ekonomických odvětví. S touto činností jsou však spojeny četné pracovní úrazy (PU), včetně úrazů smrtelných. Vzhledem k těmto skutečnostem stavebnictví nepříznivě vyčnívá, ve statistice pracovní úrazovosti, nad ostatními ekonomickými odvětvími.

Práce na staveništi je spojena s řadou činností, jejichž výkonem jsou zaměstnanci vystavováni zvýšenému nebezpečí vzniku PU. Pomineme-li práce, u kterých je riziko vzniku PU vyšší, jako jsou například práce ve výškách, ve výkopech, s pracovními nástroji a stroji, tak k úrazu může dojít již při pouhé chůzi po staveništi (stoupenutí na ostré předměty, uklouznutí, špatné došlápnutí, sražení či přejetí pracovním strojem apod.). V každé fázi výstavby určité stavby musí mít zainteresované osoby (investoři, projektanti, zhotovitelé, osoby pověřené BOZP, včetně koordinátorů BOZP na staveništi atd.) vždy na paměti, že každá vznikající stavba je jedinečná (odlišné pracovní postupy, klimatické podmínky, velikost stavby, použité pracovní stroje, nářadí apod.). Tento fakt se musí vzít v úvahu především při vyhodnocování rizik, neboť jakékoliv zanedbání nebo podcenění specifík pracovních operací, i vnějších faktorů, může mít fatální následky.

Ze standardních povinností, vyplývajících z členství v Evropské unii, zavedla Česká republika do své legislativy novou odborně způsobilou osobu a to koordinátora BOZP na staveništích (dále jen koordinátor), jejímž hlavním úkolem je zvednout úroveň BOZP. Téměř po dvou letech od nabytí účinnosti zákona č. 309/2006 Sb. [1], který koordinátora zřizuje, se z praxe ozývají první ohlasy o tom, zda tento krok vedl ke zlepšení či nikoliv. Podle zkušeností ze zahraničí má funkce koordinátora v tomto ohledu svůj pozitivní dopad, avšak je zřejmé, že k výraznému zlepšení neutěšeného stavu v pracovní úrazovosti ve stavebnictví nemůže postačovat. Zvláště pak, stane-li se pouze lukrativním podnikatelským záměrem, jak jsme toho u některých koordinátorů svědky již nyní. Pro účinné snižování jakýchkoli ztrát je klíčové především odhalovat, z jakých důvodů k nim vlastně dochází. Ne jinak je tomu i u pracovních úrazů. Odpověď na tuto otázku proto musíme hledat u samotné podstaty nehodového děje a to u lidského činitele. Je proto důležité věnovat dostatečnou pozornost chování osob pohybujících se po staveništi, ústními pohovory zjišťovat důvody jejich chování a v konečném důsledku se tak dopátrat, zda jsou za vznik pracovních úrazů zodpovědní pouze samotní pracovníci nebo k této skutečnosti přispívají i jiné faktory, včetně organizačních. Bohužel, i při vyšetřování příčin úrazů se na tyto skutečnosti často zapomíná, takže se ze statistik pracovní úrazovosti o kořenových příčinách úrazů mnoho nedovíme.

Statistika pracovní úrazovosti

Stavebnictví patří dle statistik k ekonomickým odvětvím s největší pracovní úrazovostí. I když od roku 2006 dochází k poklesu počtu PU a v roce 2008 došlo dokonce k poklesu počtu smrtelných pracovních úrazů (SPU), jejichž statistika je dlouhodobě velmi nepříznivá, stavebnictví i přesto vykazuje jedny z nejhorších úrazových statistik. V posledních letech navíc negativně vzrůstá ukazatel průměrné doby trvání jednoho případu. Tato skutečnost poukazuje na to, že následky vzniklých PU jsou oproti minulým rokům závažnější.

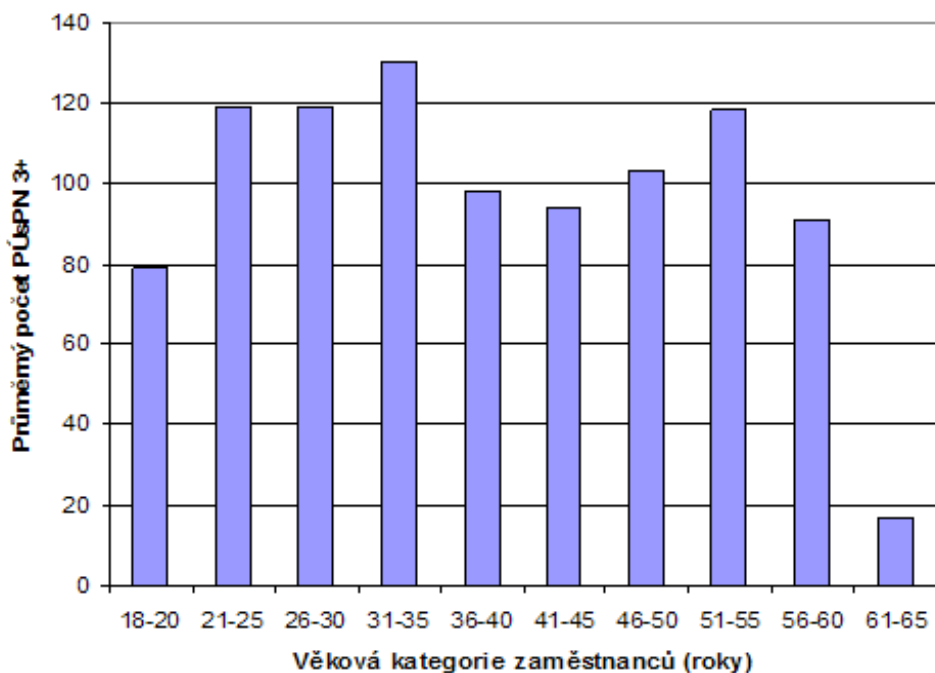
Zaměstnanci Výzkumného ústavu bezpečnosti práce, v.v.i., ve spolupráci s Českým statistickým úřadem, Českým báňským úřadem a Státním úřadem inspekce práce, každoročně zpracovávají kvalitní a velmi podrobnou statistiku pracovní úrazovosti v České republice za všechna ekonomická odvětví, která je mimo jiné, přístupná i veřejnosti v síti internet. Tato statistika je následně využívána při řešení mnoha výzkumných úkolů a v potřebné míře byla využita i pro vytvoření tohoto článku.

Celkový počet PU s pracovní neschopností (dále jen PUsPN) ve stavebnictví za rok 2008 je uveden v tabulce 1, včetně rozdělení dle pohlaví. V tabulce jsou uvedeny PU ostatní, tj. PUsPN do a nad 3 dny (dále jen PUsPN 3+) a dále jsou zde uvedeny závažné PU, tj. PU spojené s pobytem v nemocnici po dobu delší než 5 dnů (dále jen PUsPN5+) [5].

Počet PUsPN	4696	
Druh úrazu	Ostatní PU	PUsPN5+
Muži	4437	184
Ženy	74	1

Tabulka 1: Počet PUsPN ve stavebnictví u mužů a žen v roce 2008

Vzhledem k věku zaměstnanců můžeme v roce 2008 pozorovat největší počet PUsPN 3+ u zaměstnanců ve věkové kategorii od 31 do 35 let, kde se jejich počet pohybuje v průměru kolem 130 za rok. U zaměstnanců ve věku 21 až 25 let a 26 až 30 let, kde došlo v průměru ke 119 PUsPN 3+ za rok a u zaměstnanců ve věku 51 až 55 let došlo v průměru ke 118 úrazům za rok. Průměrné hodnoty počtu PUsPN 3+ u ostatních věkových kategoriích jsou uvedeny v Grafu 1.

Graf 1: Podíl počtu smrtelných pracovních úrazů ve vybraných odvětvích v roce 2008 [6]

Je potřeba uvědomit si, že hodnoty počtu PUsPN v tomto grafu jsou průměrné, avšak skutečné hodnoty pro jednotlivé věkové skupiny se mnohdy značně liší. Například u věkové kategorie 18 až 20 let jsou údaje následující: u zaměstnanců ve věku 18 let dochází ročně ke 39 případům poškození zdraví s pracovní neschopností nad 3 dny, u zaměstnanců ve věku 19 let dochází k 78 úrazům a u 20letých zaměstnanců dochází ročně ke 118 úrazům! Zaměstnancům v nízkém věku (18 až 20 let, studentům připravujícím se na budoucí povolání, nebo brigádníkům) je potřeba věnovat zvýšenou pozornost, neboť nemají dostatek praktických zkušeností a mnohdy ani jejich fyzická zdatnost nemusí být dostatečná pro výkon dané práce v daných podmínkách.

V roce 2008 bylo ve stavebnictví evidováno o 8 SPU méně (46 případů) než ve statisticky nejhorším roce 2007 (54

případů). Tak jako v minulých letech došlo i v roce 2008 k nejvíce SPU ve zpracovatelském průmyslu (49 případů) a ve stavebnictví, které dohromady tvoří více jak polovinu SPU v ČR (95 případů ze 174, tj. 54,6 %). Statistiky SPU v těchto dvou ekonomických odvětvích jsou nejhorší za posledních několik let.

Příčiny úrazů

Znalost příčin PU hraje klíčovou roli při odhalování, proč k úrazům dochází a tudíž i definování systémových opatření pro jejich předcházení. Tak jako v minulých letech i v roce 2008 vzniklo nejvíce PU při manipulaci s materiálem, břemeny a předměty (1996 případů) a druhou nečetnější skupinou úrazů jsou pády (1653 případů). Následující statistiky uvádějí pracovní operace, při kterých v těchto dvou skupinách ke vzniku úrazu došlo.

Ve skupině „Materiál, břemena, předměty“ dochází ke vzniku úrazů následkem:

- poranění při manipulaci s předměty a výrobky (556),
- jejich přemístování (490 úrazů),
- poranění o ostré hrany (430 úrazů),
- poranění při styku s materiálem a břemeny (337 úrazů),
- odletující drobné úlomky z materiálů nebo nástrojů (123 úrazů),
- zavalení zeminou, horninou, kontakt s kamenem, kusovým a sytkým materiálem (60 úrazů).

Ve skupině „Pády“ dochází ke vzniku úrazů následkem:

- pádů ze žebříku, schodů a výstupů (501 úrazů),
- pádů spojených s dopravou, pohybem po silnici a cestách (413 úrazů),
- pádů spojené s pohybem po vnitropodnikových pracovištích (345 úrazů)
- pádů ze zvýšeného pracoviště (167 úrazů),
- pádů z pracovního prostoru či jiné komunikace (161 úrazů),
- pádů do prohlubní, jam a nezakrytých otvorů (66 úrazů) [5].

Kompletní analýza SPU, včetně jejich příčin za rok 2008, ještě není vyhotovena, proto budou v následujícím textu uvedeny údaje za rok 2007. Dá se však předpokládat, že údaje budou rozdílné pouze v počtu SPU u jednotlivých příčin, avšak následky budou stejné.

V roce 2007 bylo v ČR evidováno 54 SPU a docházelo k nim spíše u řemeslníků, kvalifikovaných stavebních dělníků a zpracovatelů (zaznamenáno 29 případů), jejichž odbornost a zkušenosti by měly spíše podporovat účinnou prevencí vzniku úrazů. U pomocných a nekvalifikovaných zaměstnanců bylo evidováno 11 SPU, a to i přes to, že v celkové struktuře pracovníků ve stavebnictví tvoří tito nejpočetnější skupinu. Smrtelné pracovní úrazy vznikaly nejčastěji následkem:

- pádu ze stavby (11 případů),
- pádu ze střechy (10 případů),
- pádu z lešení (9 případů), přičemž průměrná výše pádu osob byla 8,5 m a maximální 30 m,
- kontaktu se strojem (8 případů),
- přejetí nákladním/osobním automobilem (8 případy),
- pádu břemene na osobu (4 případy),
- zasypání ve výkopu (2 případy),
- zasažení elektrickým proudem (1 případ) [4].

Okolnosti ovlivňující vznik úrazu

Jak již bylo zmíněno, stavebnictví vykazuje nejhorší statistiky úrazovosti, především co se týče počtu SPU. Kde hledat příčinu tohoto nepříznivého stavu? Může to být nízká úroveň BOZP v jednotlivých podnicích anebo lze příčinu nalézt u někdy složitých či nepřesně formulovaných právních předpisů, které jsou často nesprávně chápány? Pokud se však zamyslíme nad tím, kdo konstruuje stroje, které jsou zdrojem úrazu, kdo je ovládá, řídí a manipuluje s nimi, kdo porušuje stanovené pravidla, u koho lze hledat příčinu vzniku PU na nevhodně zajištěném lešení apod.? V převážné většině případů dojdeme k jednoznačnému závěru, že hlavní příčinou vzniku jakéhokoliv úrazu je vždy lidský faktor, který je neoddelitelnou složkou pracovního systému a je proto nutné zaměřit se především na něj.

Odhalit okolnosti, jež podmiňují vznik PU, je nelehký úkol. Staveniště je pracovištěm, kde může kdykoliv dojít ke vzniku PU. Jak již bylo zmíněno v úvodu, už pouhá chůze po staveništi znamená určité riziko. Uvědomují si to však samotní pracovníci? Objektivně může na tuto otázku odpovědět pouze sám pracovník. Samotné sledování toho, jak probíhají práce na stavbě a jak se přitom pracovníci chovají, pomůže odhalit úroveň kultury bezpečnosti, ale to jsou pouze viditelné důsledky působení příčin skrytých mnohem hlouběji. Může se jednat o nedostatečnou odbornou kvalifikaci (např. nevhodný pracovní postup spojený s nebezpečným konáním) či nízkou pracovní morálku (úmyslné nedodržování pracovních předpisů), stejně jako neuvědomění si rizik, či jejich vědomé podceňování (např. ve snaze zjednodušit si práci). Pokud tedy uvidíme, že pracovník nemá například ochrannou přilbu, nebo že se pohybuje v nebezpečné blízkosti pracujícího stroje, tak pouze odhalíme nedostatky, za které ho můžeme pokárat. Nedostaneme však odpověď na otázku, proč tomu tak je. Z jakého důvodu nepoužil ochrannou přilbu? Bylo to vědomé porušení bezpečnostních předpisů, nebo přilbu jakožto povinný ochranný pracovní prostředek vůbec nedostal?

K základním příčinám vzniku PU (včetně SPU) lze přiřadit:

- Nedostatečnou kvalifikaci pro danou pracovní činnost
- Nedostatečné školení zaměstnance pro výkon pracovní činnosti (neznalost pracovních postupů, neznalost bezpečnostních pravidel a předpisů, neznalost rizika v místě výkonu práce)
- Nevyhovující zdravotní stav
- Vstup na pracoviště pod vlivem alkoholu či jiných návykových látek nebo jejich užívání během pracovní činnosti
- Nevyhovující předpoklady zaměstnance
- Neposkytnuté příslušné osobní ochranné pracovní prostředky (OOPP)
- Jazykovou bariéru
- Nedostatečně odhadnuté riziko
- Nadměrnou pracovní zátěž
- Nedodržování pracovních postupů
- Nerespektování bezpečnostního značení
- Pracovní nekázeň (nebezpečné chování, neuposlechnutí příkazu nadřízeného, nepoužívání přidělených OOPP, nedbalost apod.)
- Nepříznivé pracovní podmínky
- Vznik mimořádné události (např. výbuch tlakové láhve, zřícení konstrukce lešení, sesuv půdy apod.).

Snahou Výzkumného ústavu bezpečnosti práce, v.v.i., (dále jen VUBP) je proto získat informace od pracovníků samotných a to pomocí dotazníkových šetření a ústních pohovorů s nimi vedených. Z předběžných šetření vyplynulo následující:

- Vzhledem k věku pracovníků se bezpečněji chovají starší zkušení pracovníci, kteří si uvědomují rizika spojená s prací na staveništi a jejich možné následky (pracovní neschopnost spojená se vznikem PU, poškození zdraví

- až trvalé následky, závazky vzhledem k rodině). Mladí pracovníci, a to přednostně osoby samostatně výdělečně činné (OSVČ), si rizika uvědomují rovněž, ale vzhledem ke svému věku je více podceňují (není problém přeskočit metrový výkop, rychle se vyhnout blížícímu se stroji, stát nezajištěný na okraji střechy apod.).
- Pracovníci prosperujících zaměstnavatelů (především velké a střední firmy se 100 a více zaměstnanci), jsou vybaveni příslušnými OOPP, nástroji i nářadím a znají pracovní postupy. Pracovníci menších zaměstnavatelů či pracovníci pracující jako OSVČ jsou velmi často nedostatečně vybaveni pro svou práci (nemají potřebné nářadí, nástroje nebo příslušné OOPP) a taktéž často nemají dostatečnou kvalifikaci pro výkon dané práce. Nejčastěji se lze setkat s tím, že neznají své povinnosti na úseku BOZP stanovené legislativou, bezpečné pracovní postupy ani rizika spojená s danou prací. Svým chováním tak mohou ohrozit nejen své vlastní zdraví, ale i zdraví ostatních pracovníků na staveništi.
- Na staveništích je příliš mnoho podzhotovitelů, což se ve většině případů negativně odráží na úrovni BOZP na staveništi. V jednotlivých podnicích může být BOZP na rozdílné úrovni a tedy i samotní pracovníci mohou k bezpečnosti přistupovat rozdílně. Problémy často nastávají v případech, kdy se na staveništi vyskytují pracovníci velkých i malých podniků současně. Častým problémem na staveništích jsou OSVČ, které si BOZP zajišťují sami a to obvykle na velmi nízké úrovni. Následkem toho mohou vznikat nebezpečné situace, ve kterých ohrožují nejen své zdraví, ale i zdraví ostatních pracovníků vyskytujících se na staveništi.
- Někteří stavbyvedoucí nemají dostatečnou kvalifikaci pro výkon své práce. Jako příklad lze uvést staveniště, kde bylo nevhodně postaveno lešení (bez zárážek u podlahy, podlahy neměly minimální přípustné šířky a navíc se u nich vyskytovaly nebezpečné mezery, mezi jednotlivými patry nebyly žebříky apod.) a pro výstup na lešení byl použit cca 4 metrový dřevěný žebřík, bez jakéhokoliv zajištění proti pohybu. Zárážející skutečností pak bylo, že zmíněný stavbyvedoucí kolem lešení chodil již druhým týdnem, aniž by si zmíněné nedostatky uvědomoval – považoval daný stav za normální. Na daném staveništi se dále vyskytovaly nebezpečné výkopy kolem betonových pilířů, které nebyly ani minimálně označeny (např. bezpečnostní páskou). I v tomto ohledu byly zjištěny nedostatky. Stavbyvedoucí na daném staveništi tedy neměl dostatečné povědomí o BOZP, což mohlo být důvodem pro vznik PU u některého z pracovníků. Tyto skutečnosti tedy poukazují na to, že i stavbyvedoucí, osoba, která má zásadní vliv na dodržování bezpečnosti při práci, může pochybit a proto je nutné zjistit, proč pochybil a zda-li má vůbec povědomí o vyskytujících se nedostacích. Pátrání po příčinách vzniku PU tak musí být vždy systémové, nikoli řešeno pouze ad hoc u jednotlivých pracovníků, jako tomu obvykle bývá při kontrolách BOZP prováděných na pracovištích bezpečnostními technikami.

Účelem dotazníkového šetření je zjistit úroveň kultury BOZP ve stavebních firmách. Dotazníky aplikované v praxi jsou dvojího druhu a to dotazník s názvem „25 pohledů na mou práci“ a dotazník ODKB (odvětvový determinant kultury bezpečnosti). Dotazník „25 pohledů na mou práci“ zahrnuje stručný informační přehled o klíčových zvycích, hodnotách a chování zaměstnanců ve firmě. Dotazník ODKB obsahuje 24 tvrzení. Z tvrzení lze zjistit kritéria, jako jsou: Hodnocení mé práce, Vztahy s kolegy, Moje perspektiva ve firmě, Komunikace o BOZP, Vedení a dohled nad BOZP, Postup podle předpisů BOZP, Povědomí o BOZP, BOZP jako hodnota, Důslednost uplatňování BOZP, Školení BOZP, Účinnost BOZP nebo Stav provozu z hlediska BOZP. Některé položky inventáře jsou formulovány záporně, což vyžaduje od hodnotitele více pozornosti než běžné (sociologicky pojaté) nástroje. Dotazníky jsou zcela anonymní s výjimkou uvedení pracovního zařazení (např. stavbyvedoucí nebo dělník). Jejich vyplnění není náročné ani na čas, ochotu a „dotazníkovou gramotnost“.

S aplikací těchto dotazníků má VÚBP mnohaleté zkušenosti a jejich vyhodnocení přineslo již v minulosti zajímavé a podnětné výsledky. V rámci tohoto dotazníkového šetření bylo do praxe prozatím aplikováno cca 150 dotazníků a toto šetření i nadále pokračuje ve snaze získat co nejobektivnější pohled na kulturu bezpečnosti ve stavebních podnicích se sídlem v České republice. Výsledky tohoto šetření mohou poskytnout důležité informace o aktuálním stavu BOZP na staveništích a na jejich podkladě budou následně navržena příslušná opatření.

Funkce koordinátora BOZP na staveništích

Nabytím účinnosti zákona č. 309/2006 Sb., vznikla zadavatelům staveb povinnost zřídit pro dané staveniště koordinátora. V tomto zákoně jsou stanoveny podmínky, za kterých se koordinátor musí zřídit a jaké jsou jeho úkoly v rámci přípravy i samotné realizaci stavby. Funkci koordinátora bylo nutné zavést do české legislativy v souvislosti s členstvím České republiky v Evropské unii, kde v některých členských zemích již tato funkce zřízena byla. Od 1. 1. 2007 se tak tímto požadavkem musejí řídit všichni zadavatelé staveb, které splňují zákonem stanovené podmínky [1].

Koordinátor je osoba, která slouží především jako odborný poradce přes bezpečnost práce na staveništi. Jeho úkolem není přikazovat či organizovat, jakým způsobem se mají dané práce provádět, ale především organizovat součinnost jednotlivých podzhotovitelů, vyhodnocovat a upozorňovat na rizika spojená s výkonem jednotlivých prací. Účelem zřízení této odborně způsobilé osoby bylo především zvýšení úrovně bezpečnosti práce a snížit tak pracovní úrazovost. V roce 2007 však stavebnictví vykazovalo nejvíce SPU ze všech ekonomických odvětví. Co to znamená vzhledem k řádnému plnění funkce koordinátora? Na straně jedné je znám vysoký počet SPU, což může vést k domněnce, že koordinátoři své funkce pravděpodobně neplní tak, jak se očekávalo, avšak je potřeba se na problém podívat i z druhé strany, z pohledu koordinátora, kdy zadavatel stavby si koordinátora najímá jen na pár hodin týdně, koordinátor nemá prakticky žádné pravomoci, jež by podstatným způsobem mohly ovlivnit úroveň BOZP na staveništi apod. Je potřeba mít také na paměti, že objem stavebních prací rok od roku roste, avšak počet kvalifikovaných koordinátorů je a nějakou dobu ještě bude zcela nedostatečný.

Z ústních pohovorů s bezpečnostními technikami či stavbyvedoucími některých stavebních podniků, se kterými se náš tým setkal, vyplynulo, že jejich dosavadní zkušenosti s koordinátory jsou spíše negativní. Mnoho osob vykonávajících tuto funkci nemá dostatečné znalosti a podvědomí o tom, co je náplní jejich práce. Navíc se snaží své povinnosti mnohdy přenést na bezpečnostní techniky, kteří pak musejí vykonávat nejen svou práci, ale i potažmo práci koordinátora, byť k tomu žádné oprávnění nemají. V hodnocení práce koordinátorů se také nejednou vyskytlo, že koordinátoři často nejsou ochotni ani sdělovat povinné informace, které jim ukládá § 18 zákona č. 309/2006 Sb. s odkazem, že tyto informace si mají osoby odborně způsobilé v prevenci rizik (bezpečnostní technici) zajistit sami. Zdá se tedy, že spolupráce mezi koordinátory a bezpečnostními technikami zhotovitelů staveb není mnohdy příliš dobrá a celkové bezpečnosti na stavbách výrazněji neprospívá. Jistě se ale najdou případy, které zmíněné zkušenosti nepotvrdí. Ve výše uvedeném textu jsou zmíněny poznatky z rozhovorů s několika bezpečnostními technikami z různých stavebních firem, tudíž nelze v obecné rovině tvrdit, že každý koordinátor svou práci nevykonává řádně.

Účelem tohoto článku však není pouze zhodnocení funkce koordinátora ze strany bezpečnostních techniků, či stavbyvedoucích, ale cílem je poukázat na aktuální problémy, jež jsou spojeny s výkonem této funkce a proto je potřeba zmínit i pohled na věc ze strany koordinátorů. S Z pohovorů s několika koordinátory vyšlo najevo, že pro řádný výkon své funkce nemají dostatečnou podporu jak ze strany jednotlivých zhotovitelů, tak ani z hlediska právní úpravy, která tuto odborně způsobilou osobu zavedla [1]. U zhotovitelů je hlavním problémem fakt, že nechápou, jaká je vlastně úloha koordinátora a jak se vůbec liší od bezpečnostního technika. To, že je koordinátor chápán jako další bezpečnostní technik na staveništi, je však chyba i některých koordinátorů, kteří svou práci provádějí právě tímto způsobem a čehož na druhou stranu mnohdy zneužívají bezpečnostní technici. Přitom koordinátor má pouze koordinovat součinnost jednotlivých podzhotovitelů na základě vyskytujících se rizik, které má za úkol vyhledávat a

upozorňovat na ně. Bezpečnostní technik nesmí brát koordinátora jako svého zástupce v době, když se nevyskytuje na stavbě, ale musí s ním v potřebné míře spolupracovat a získávat od něj potřebné informace týkající se BOZP na staveništi. Mnoho zadavatelů najímá koordinátora jen na minimální počet hodin týdně a to pouze z důvodu, aby splnili zákonnou povinnost. Přitom jeho přítomnost na staveništi nijak nevyžadují. Navíc se náš tým setkal v několika případech se situací, kdy nebyla ze strany zadavatele dodržena povinnost včas najmout koordinátora pro realizaci stavby nebo mu s dostatečným předstihem poskytnout potřebné informace týkající se počtu podzhotovitelů, kteří se budou na staveništi vyskytovat, jaký druh práce budou provádět apod.

Jak již bylo zmíněno výše, tak v rámci legislativních úprav jsou koordinátorovi svěřeny jen minimální pravomoci, což se v některých případech v praxi ukázalo jako nedostačující. Zákon č. 309/2006 Sb., který osobu koordinátora zřizuje, včetně jeho prováděcích předpisů, je potřeba ještě v některých ohledech doplnit a lépe zformulovat tak, aby jeho podoba co nejvíce odpovídala skutečnému stavu a podmínkám na staveništi a především v co největší míře byl kladen důraz na BOZP [1, 6].

Osoba žádající o udělení osvědčení, na jejímž podkladě by mohla vykonávat funkci koordinátora BOZP na staveništi, musí složit zkoušky z odborné způsobilosti u osoby s přidělenou a platnou akreditací. V praxi jsme se mnohokrát setkali s faktem, že některé osoby vykonávající funkci koordinátora nemají pro to potřebnou praxi, avšak úspěšně složili zkoušku. Přitom pro úspěšné absolvování zkoušky, musí žadatel komisi předložit doklad o několikaletém působení v praxi. Jak tedy získal potvrzení o absolvované praxi? Skutečnost je taková, že praxi těmto osobám potvrdil zaměstnavatel buď z důvodu přátelských vztahů, anebo z důvodu potřeby, aby jeho zaměstnanec v co nejkratší době začal tuto funkci vykonávat. Otázkou však zůstává, zda osoby, které takto dosáhly odborné způsobilosti, mají pro její výkon dostatečné vědomosti a praktické zkušenosti a zda budou tuto práci vykonávat na požadované úrovni. Tím, že žadatel o udělení odborné způsobilosti úspěšně složí příslušnou zkoušku, prokáže, že disponuje odbornými znalostmi. V praxi se však lze setkat s názory, že některé akreditované osoby mají z této činnosti (udělování osvědčení o odborné způsobilosti) převážně výdělečnou činnost a z tohoto důvodu mnohdy udělí osvědčení i žadatelé, který potřebné vědomosti neprokáže na požadované úrovni. Tyto osoby pak mohou v praxi představovat spíše bezpečnostní riziko, než-li stěžejní článek v otázce BOZP.

Obecně se ukazuje, že velkým problémem ve zřízení funkce koordinátora je přesné určení jeho postavení vzhledem ke hlavnímu zhotoviteli stavby. Ačkoliv zřídit koordinátora má za povinnost zadavatel stavby, není výjimkou, že jeho zajištění provádí hlavní zhotovitel, který tak povinnosti zadavatele supluje. Je pochopitelné, že tímto krokem se vytrácí původní smysl funkce koordinátora, neboť takový koordinátor nemusí být příliš objektivní. Volba personálního obsazení této funkce je tedy klíčová. Pokud bude totiž koordinátor klást příliš velký důraz na bezpečnost (jak by dle jeho pracovní náplně měl), bude tím pádem „zdržovat“ stavební práce (na zbudování bezpečnostních opatření je potřeba určitého času) a bude se prodlužovat termín dokončení stavby. V současné době jde především o dokončení stavby v co nejkratším termínu (neustále zvyšující se nároky zadavatelů staveb) a jakékoliv nedodržení termínu znamená pro zhotovitele nemalé sankce [2, 3]. Nastane-li tato situace, je to jen dokladem, že BOZP není pro zhotovitele výraznou prioritou.

Závěr

Předběžné výsledky šetření VÚBP, v.v.i., i ohlasy odborníků z praxe naznačují, že úroveň bezpečnosti práce ve stavebnictví stále nedosahuje požadované výše. Zejména v menších firmách převládá povědomí o chápání bezpečnosti jako „nutného zla“, což zhoršuje i to, že ani vedoucí pracovníci v otázkách BOZP často nedávají dobrý příklad svým podřízeným. Mnoho podniků (zatím víceméně jen těch větších) ale již pochopilo, že bezpečnost je správným krokem do budoucna, nejen kvůli zdraví svých vlastních zaměstnanců, ale i z hlediska prestiže na přesyceném pracovním trhu, kde je zavedení některého ze systémů řízení bezpečnosti práce (např. OHSAS 18001, Bezpečný podnik) konkurenční

výhodou při získávání velkých zakázek. Úkol přesvědčit vedení podniků, že bezpečnost práce je správným krokem k neustálému zlepšování a utváření vhodných pracovních podmínek pro vlastní zaměstnance, je na bedrech především osob odborně způsobilých v prevenci rizik (bezpečnostních techniků). Ty by v této snaze měli vhodně doplňovat koordinátoři, jejichž posláním by mělo být vytvářet tlak ze strany zadavatele stavby, kterého zastupují. Zůstává však otázkou, nakolik jsou ve své práci nezávislí a zda nejsou mnohdy zřizováni jen pro splnění zákonných požadavků. Jejich úloha v oblasti BOZP na staveništích je však nezastupitelná a doufejme, že bude postupně více vnímána jako zásadní a to jak zhotoviteli, tak i koordinátory samotnými.

Literatura

- ❖ Zákon č. 309/2006 Sb., zákon o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci
- ❖ NOVOTNÝ, K. *Bezpečnost práce při dodavatelském systému realizace staveb* [online]. Portál BOZPinfo.cz, 30.03.2009 [cit. 2009-04-17]. Dostupný na WWW: <http://www.bozpinfo.cz/knihovna-bozp/citarna/tema_tydne/dodstav09.html>.
- ❖ NOVOTNÝ, K. *Bezpečnost práce na staveništích* [online]. Portál BOZPinfo.cz, 10.12.2007 [cit. 2009-04-17]. Dostupný na WWW: <http://www.bozpinfo.cz/knihovna-bozp/citarna/tema_tydne/bpns_07.html>.
- ❖ MRKVIČKA, P. *Pracovní úrazovost v České republice v roce 2007* [online]. Praha : VÚBP, 2007. 34 s. Dostupný z WWW: <http://osha.europa.eu/fop/czech-republic/cs/publications/files/Urazy_2007.pdf>.
- ❖ MRKVIČKA, P. *Pracovní úrazovost v České republice v roce 2008*. Praha : VÚBP, 2008. 34 s.
- ❖ Nařízení vlády č. 591/2006 Sb., o bližších minimálních požadavcích na bezpečnost a ochranu zdraví při práci na staveništích.

Autor článku:

[Ing. Jakub Marek](#)

[RNDr. et Mgr. Petr Skřehot](#)